

Чувајте се лажних пророка, који вам долазе у оделу овчијем, а изнутра су грабљиви вуци. По плодовима њиховим познаћете их.

Еванђеље по Матеју, 7:15-16

У допису којим смо позвани на округли сто о неолиберализму, председник Академије економских наука, колега Љубомир Маџар, нагласио је како је пожељно да наши *прилог и буду достављени пет дана пре одржавања расправе, у ком случају би они били електронски достављени свим позваним учесницима.*

Пошто сам то урадио у складу са препоруком, претпостављам да су сви заинтересовани учесници овог округлог стола упознати са мојим прилогом (*Покушај реанимације неолиберализма*).

Прилог сам доставио раније, како га сада у целости не бих препричавао, него бих искористио прилику да се осврнем на неке од ставова које је управо изложио колега Љубомир Маџар у своје уводном излагању, као и неки од других данашњих дискусаната. Потенцирао бих три ствари.

Прво, колега Љубомир Маџар са пуним правом истиче да смо дуго живели у социјализму где су постојале обавезујуће доктрину и учење, те смо били сатерани у *идеолошки тор* у коме је постојао

време само једне књиге

у којој су „проповедане“ комунистичке догме, а од којих се није могло много одступати. Међутим, не бих се сложио са његовом констатацијом да се урушавањем социјализма ситуација у том погледу радикално променила.

Последњих пар деценија уместо једног *идеолошког тора* сатеривани смо у други, у коме такође постоји

књиге

време само једне, само што су у њој комунистичке биле замењене неолибералним догмама, од којих се такође није могло много одступати. Правоверни чувари „истина“ (и раније, као и сада) будно су

мотрили да онемогуће оне који се дрзну да доведу у сумњу владајуће идеолошке догме, само што су чувари раније биле ригидне комунистичке идеолошке комисије, а сада је то неолиберални економско-политички идеолошки апарат који функционише на један много суптилнији начин.

Са онима који се не „придржавају“ владајућих идеолошких догми комунисти су се немилосрдно обрачунавали (избацивање са посла и „смештање“ у затворе), а неолиберали су то радили много „нежније“, па су контролишући научни и медијски простор будно мотрили да ниједно „погрешно учење“ не добије шири јавни одјек, па чак (у екстремнијим случајевима) да не види ни „светлост дана“. Они који нису „исповедали“ неолибералне догме, и овде на саветовањима нас економиста, ако су уопште добијали реч, било је то на некој од секција (а не њеном пленарном делу) и то на самом крају (када су се слушаоци „проредили“), а њихови текстови, уколико нису завршавали у *корпи за отпад* били су (више или мање) скраћивани – цензурисани у зборницима радова и стручним часописима. Најпожељнији су били и остали они који су се увек придржавали „исправног учења“, некада су то биле „кумровачке“, а сада „сегединске курсаџије“ – како то примети колега Данијел Цветичанин.

Друго, на крају данашњег уводног излагања колега Љубомир Маџар је изразио наду да ће дискусија за округлим столом бити релаксирана, те да мисли да ће се нарочито опуштено осећати (нео)либерали. Међутим, колико сам ја могао да приметим, било је сасвим супротно, те су највећи степен напетости и нервозе показали управо представници *широко афирмисаног истраживачког центра* (како то рече колега Љубомир Маџар) ЦЛДС-а (Центар за либерално-демократске студије) – колегиница Даница Поповић, те колеге Бошко Мијатовић и Борис Беговић. Али можда је то био само мој субјективни утисак, а то (уосталом) и није толико важно. Много важније јесте то што су нам они саопштили.

Оно што је било заједничко за сва три сарадника ЦЛДС јесте да су они веома јасно демонстрирали оно што сам већ написао у прилогу, односно подсећали су на знаменитог филозофа, који је на примедбу да чињенице неумољиво доказују како његове тврдње нису тачне, односно да је његова теорија у раскораку са чињеницама, одговорио: *Тим горе по чињенице*.

На констатацију да је време најбољи судија, а пракса најбољи верификатор исправности различитих теоријских ставова, те чињеницу да је данас историјска пракса (колапс постсоцијалистичких привреда које су се у вођењу економске политике придржавале

Вашингтонског консензуса, а потом и светска економска криза) ставила тачку на теоријске спорове о неолиберализму, одговор је био да су неке од постсоцијалистичких земаља имале само мале пролазне потешкоће и да се брзо опорављају (колега Борис Беговић), да нема говора о било каквој (а поготово великој) светској економској кризи, него се ту ради о једној уобичајеној рецесији (колега Бошко Мијатовић), те да је то безначајна епизода које се за годину-две нећемо ни сећати (као фијаска кога смо имали са набавком вакцина за свињски грип – како је то лепо илустровала колегиница Даница Поповић).

Поред тога, колегиница Даница Поповић нам је нагласила како су економија и социјална одговорност неспојиви, те да економија не познаје категорију правичности. Овакво схватање одлично демонстрира разлику између класичног либерализма и неолиберализма (данас се неколико дискутаната управо питало у чему је та разлика). Поред много заједничког, разлика између класичног либерализма и неолиберализма огледа се и у томе што је либерализам био идеологија националне буржоазије која је била донекле укоренењена у сопственом народу, те није могла да буде потпуно равнодушна на социјалну заштиту сопственог народа. С друге стране, носилац неолибералне идеје јесте транснационална буржоазија (која није укоренењена у социјалним структурама националних друштава – него формира посебно наднационално друштво, такозвану светску олигархију) и она инсистира само на економској ефикасности и индиферентна је на било какву правичност и социјалну одговорност.

У прилогу који сам доставио за овај округли сто истакао сам да је економска наука друштвена, а не нека чисто академска, апстрактна, метафизичка, езотерична или ларпурларистичка дисциплина. Економска наука треба, пре свега, да помогне носиоцима економске политике у настојањима да обезбеде дугорочно одржив динамичан привредни раст уз сленост, те социјално одговорну и правичност.

ну расподелу националног дохотка.
Због тога је неопходно да се упоредоса питањем економске ефикасности инсистира на социјалној одговорности и на питању правичности, а то је нарочито значајно у периодима великих промена, што је случај и код постсоцијалистичких земаља у транзицији када долази до великих економских и социјалних прерасподела, које су резултат и велике корупције, те егоистичког понашања и невероватне похлепе нове економске и политичке номенклатуре (предузетника и политичара).

Да су економија и социјална одговорност спојиви, те да економска наука познаје и категорију правичности, показује озбиљна економска литература од најстаријих дана до данас. Колегиницу Даницу Поповић бих подсетио да је један од родоначелника и најзначајнијих економских мислилаца – Адам Смит – у своме делу „Теорије моралних осећања“ (*The Theory of Moral Sentiments*) из давне 1759. године, наглашавао да „трговачко друштво“ не би могло опстати уколико његови актери своје егоистичке страсти не би контролисали – ублажавали, преусмеравали и каналисали – и на тај начин омогућили складнији живот међу људима. Због тога питање економске ефикасности није могуће у целости одвојити од социјалне одговорности, те питања правичности и моралних питања, пошто су она међусобно условљена. Без правичности није могуће на дуги рок обезбедити ни економску ефикасност. Од наших савременика, колегиницу Даницу Поповић би подсетио на рад нобеловца Џозефа Стиглица „Запосленост, социјална правда и друштвено благостање“ (*Employment*

Em

,
*social
justica
and
societal
well
-
being*
,
*Internacional
Labour
Review*
,
*vol
. 141.
no
. 1–2/2002*
)

Треће, интересантно је било слушати интерпретацију колеге Љубомира Маџара (о чему пише подробно и у тексту који нам је достављен као предложак за расправу) о узроцима колапса српске привреде до кога је дошло, и поред чињенице да су економску политику од 2000. године реализовали економисти-неолиберали из Г17 плус и њихови истомисљеници (уз несебичну „помоћ“ неолибералних идеја и стручњака из ММФ-а).

Да су учинци економске политике у Србији у последњој деценији катастрофални, не спори ни колега Љубомир Маџар који у тексту пише: *За ових десет година, откако је на власт дошла политичка опција, која себе, уз нашу већинску сагласност, назива*

демократском, кроз приватизацију, задуживање и изједање факторских доходака дословно је истопљен велики део друштвеног богатства – упореди: Ј. Душанић, 'Бећарска економија', посебно стране 36-55 – а привреда је оштећена у мери која ће изискивати деценије да би се та оштећења не надокнадила – јер то није могуће – него тек санирала . (стр. 15)

Међутим, колега Љубомир Маџар сматра да за колапс српске привреде нису криви ни креатори (светска олигархија на челу са ММФ-ом), ни реализатори (економска номенклатура – предвођена неолибералима из Г 17 плус), те да је Србија *осуђена – а и остаће тако у дугој, више него догледној будућности (због велике етничке, верске, културне, историјске, економске, социјалне хетерогености друштвеног бића) – на гломазне, споре, неучинковите, а по свој прилици и корумпиране владе* (стр. 22–23).

Оваквим ставовима амнестира се владајућа гарнитура за катастрофалне резултате свога рада, пошто је *Србија осуђена на гломазне, споре, неучинковите и корумпиране владе,* те да је немогуће имати успешну државу на челу са аутентичном домаћомефикасном и часном владом, јер она – по мишљењу колеге Љубомира Маџара– *постоји само у машти утопијски занесених (и изгубљених) антилиберала* . (стр. 21)

Оно што више забрињава јесте да се оваквим поданичким дискурсом шири дефетизам у сопственом народу, јер смо тобоже (из разноразних разлога) инфериорни као држава и народ у односу на друге цивилизована друштва и осуђени на неуспехе, те да се у земљи ништа добро не може да уради без спољних притисака и старатељства богатих и моћних – колонизатора.

Мада колонизатор (који себе сматра успешним, цивилизованим и моралним) своје старатељство оправдава жељом да колонизованог (кога третира као заосталог, нецивилизованог и морално проблематичног) уздигне и приближи нивоу на коме се он налази, стварност показује да колонизовани (упркос свестраној „помоћи“ старатеља) све више заостаје за колонизатором, а напредак колонизованих је могућ тек када се ослободе колонијалних окова.

Поред тога, оваквим и сличним тврдњама се грађанима у Србији намеће слика о томе како су неспособни, лоши, зли и заостали, а коју деценијама шире наши евроатлански „пријатељи“. У томе су наши евроатлански „пријатељи“ добрано успели када се ради о њиховим грађанима, али то још не успева да постигну код велике већине грађана Србије. Нажалост, знатан број јавних личности (који су медијски доста експонирани) у Србији у томе им (свесно или несвесно) својски помаже.

И на крају, историјска искуства других земаља показују да то није ни тачно. Као пример навешћу Сингапур (једног од азијских „тигрића“ које је малопре спомињао и колега Борис Беговић) који је упркос лоших предиспозиција (мала земља без било каквих ресурса, окружена непријатељски настројеним суседима, растрзана међунационалним сукобима унутар земље...) за релативно кратко време постигао изузетне резултате у економији и у другим сферама друштвеног живота, и то пре свега, захваљујући компетентној, ефикасној и одговорној влади.

Подсетимо се да је Сингапур (у коме већину становника чине Кинези, а остатак углавном Малајци и Индуси) за време Другог светског рата био под окупацијом Јапана, а после тога британска колонија до 1959. године. После крвавих етничких сукоба (између Малајаца и Кинеза) Сингапур је 1964. године изашао из састава Малезије.

Ли Куан Ју-а, који је био први премијер Сингапура и на том месту остао дуже од три деценије, на почетку своје књиге *Из трећег света у први – Сингапурска историја: 1965-2000* (Lee Kuan Yew, *From Third World to First, The Singapore Story* : 1965-2000; Singapore Press Holdings, 2000) пише:

Написао сам ову књигу за младе становнике Сингапура, који прихватају друштвену стабилност, економски раст и процват као нешто што се само од себе подразумева. Желео бих да они знају, како друштвени мир, лична безбедност, економски и социјални прогрес и процват не долазе сами од себе него су резултат непрекидних напора и сталног интересовања од стране, изабране народом, часне и ефикасне владе.

Предговор за ову књигу написао је Хенри Кисинџер. У њему он, између осталог, пише: *Лишен било каквих природних ресурса, изгледало је да је Сингапур осуђен да зависи од јачих суседа, уколико уопште успе да сачува своју независност. Ли Куан Ју је мислио другачије. Свако веће достигнуће, пре него што се оствари – јесте машта. А он је маштао о*

држави, која неће само опстати, него ће и престићи друге. Недостатак ресурса мора бити компензиран преимућством интелекта, дисциплине и креативности. Ли Куан Ју је позвао грађане да учине оно, што они пре тога нису сматрали својом обавезом: прво учинити свој град чистим, а затим превазићи исконску нетрпељивост према суседима и међусобне етничке несугласице и свима показати преимућство рада.

Данашњи Сингапур је остварење те маште. Годишњи доходак по становнику од нешто мање од 1.000 (у моменту стицања независности) достигао је данас скоро 30.000 америчких долара. Сингапур је, у области високих технологија, лидер у Југоисточној Азији – његова комерцијална врата и научни центар.

Усудих се да, на крају, цитирам и ових неколико реченица Хенрија Кисинџера, мада колеги Љубомиру Мацару, како каже, *није много узбудљива нити занимљива аргументација* оних који апелују за ефикасном државом која постоји само у машти утопијски занесених (и изгубљених) антилиберала

(Ауторизована дискусија за округлим столом о неолиберализму одржана 17. 4. 2011. на Економском факултету у Београду у организацији Академије економских наука)